

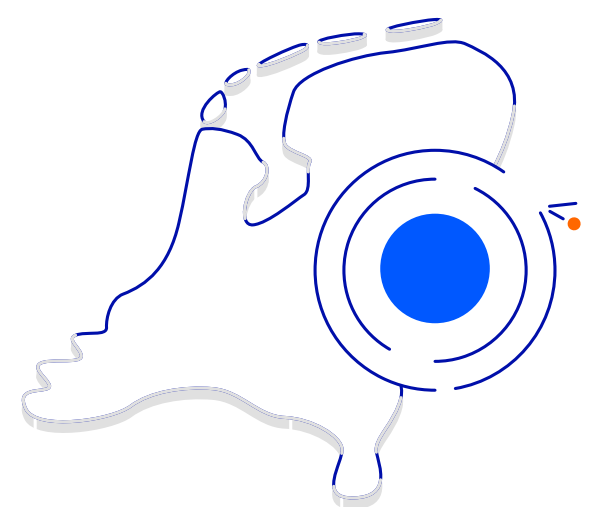
Rapport

Noaberschap biedt uitkomst in vergrijzend Twente-Achterhoek

de coöperatieve Rabobank

Inhoudsopgave

Ons onderzoek

Colofon

Noaberschap biedt uitkomst in
vergrijzend Twente-Achterhoek

Auteur:
Carola de Groot, RaboResearch

Organisatie:
Rabobank

Datum:
23 mei 2024

Voor vragen en contact:
businessdevelopment.ta@rabobank.nl

In deze publicatie zijn de uitkomsten beschreven van de dialoogsessie over Toekomstbestendig wonen in Twente en de Achterhoek. Deze sessie vond plaats op 31 oktober 2023 en was georganiseerd door Rabobank in de regio Twente-Achterhoek en het Rabobank Dialoog Expertisecentrum. De dialoogverslagen zijn mede geanalyseerd door Jochem Essink, Annemiek Middelhuis-ten Harkel en Nicol Wekamp van de regionale Rabobank Twente-Achterhoek, Suzanne van Hoeve, programmamanager Toekomstbestendig Wonen bij Rabobank, en René Schoone en Barbara Broeks van het Rabobank Dialoog Expertisecentrum.

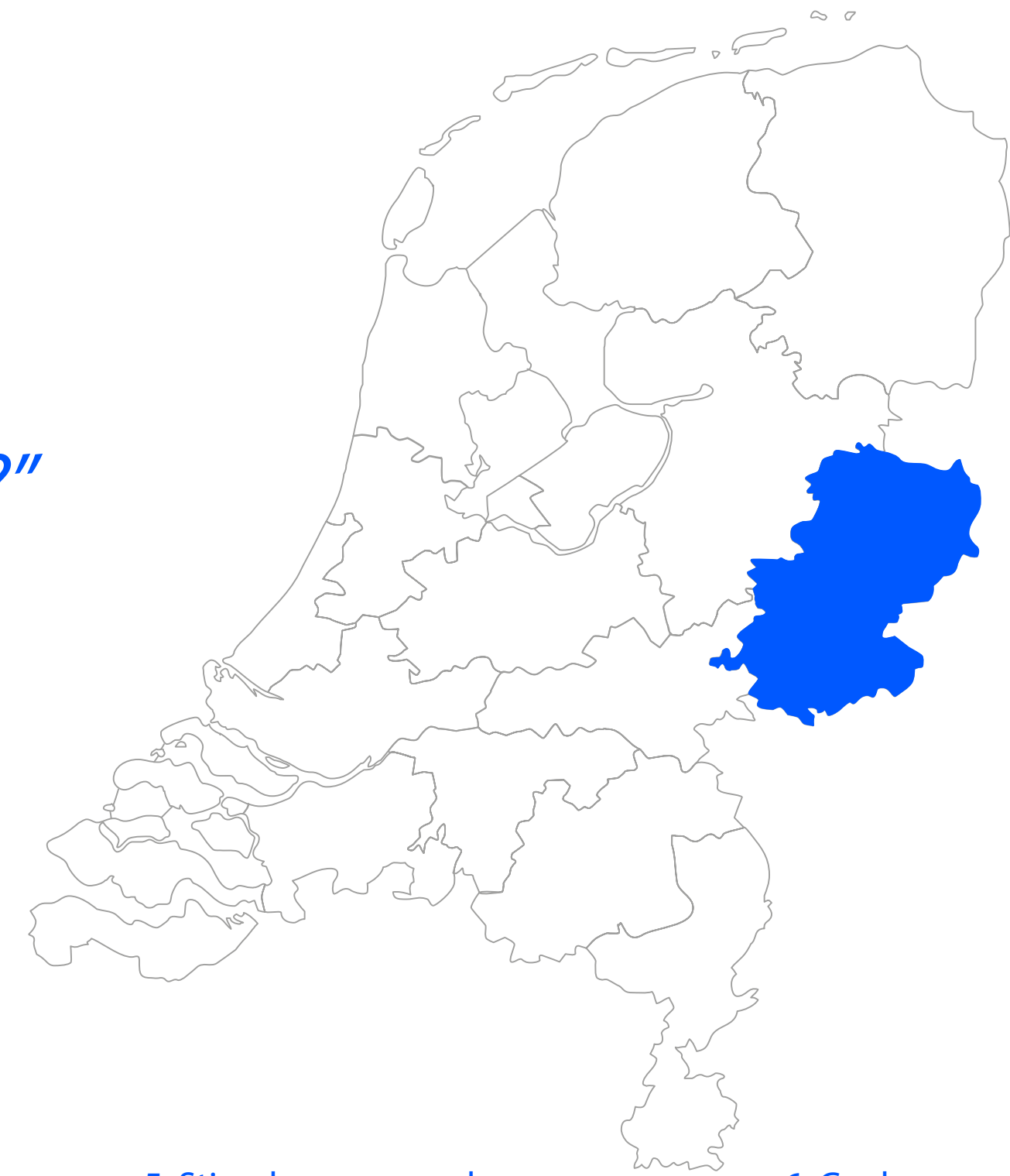
©2024 – All rights reserved Disclaimer: Niets uit deze uitgave mag worden veelelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande toestemming van Rabobank.

Samenvatting

De bevolking in de Achterhoek en Twente vergrijsst in een rap tempo. Dit gaat gepaard met grote uitdagingen in het woon- en zorgdomein. Deze waren voor de regionale Rabobank Twente-Achterhoek aanleiding om partijen met een affiniteit met wonen en/of zorg bij elkaar te brengen. Gezamenlijk bogen zij zich over de vraag welke kansen er zijn om samen toekomstbestendig wonen te versterken in de twee regio's.

“Welke kansen zijn er om samen toekomstbestendig wonen te versterken?”

Op basis van de inbreng van de deelnemers aan de dialoog zien wij de volgende zes opgaven:

1. Benut het potentieel van noaberschap

Deze unieke, regionale kracht biedt een stevig fundament om de opgaven van de toenemende vergrijzing het hoofd te bieden.

2. Kom tot een brede visie op toekomstbestendig wonen in de regio

Kom tot een brede visie op toekomstbestendig wonen in de regio, met daarin specifiek aandacht voor de uitdagingen op het platteland en in kleinere kernen.

3. Ga in verbinding aan de slag binnen brede coalities

Ga vanuit die brede visie aan de slag binnen brede coalities en betrek daarbij ook de ouderen.

4. Realiseer meer passende woningen en woonconcepten

Realiseer meer passende woningen en woonconcepten om zo tot sterkere buurten te komen waar mensen naar elkaar omkijken en voor elkaar zorgen.

5. Stimuleer een omslag in het denken over later

Stimuleer een omslag in het denken over later. Bewustwording helpt om ouderen in beweging te krijgen, waar uiteindelijk ook andere woningzoekenden profijt van hebben.

6. Ga de zorg anders waarderen en integraal vormgeven

Ga de zorg anders waarderen en integraal vormgeven, onder meer door het zorgdraagvlak te verbreden naar vrijwilligers en mantelzorgers. Binnen de formele zorg is efficiënter werken met een focus op preventie een belangrijke oplossingsrichting.

Voorwoord

De bevolking in de Achterhoek en Twente vergrijst in een rap tempo. Dit gaat gepaard met grote uitdagingen in het woon- en zorgdomein.

Het is essentieel om de uitdagingen op de woningmarkt en in de zorg gezamenlijk aan te pakken, om te bouwen voor de brede welvaart en om een passend woonaanbod voor ouderen te creëren. Dit vraagt om meer woonconcepten waarin samenleven centraal staat. In Twente en de Achterhoek zit noaberschap diep geworteld. Deze unieke, regionale verbindingskracht biedt een stevig fundament om de opgaven van de toenemende vergrijzing het hoofd te bieden.

In de gezamenlijke sessie met heel veel betrokkenen werd me één ding duidelijk: we kunnen dit alleen samen doen. Door gezamenlijke inspanningen en innovatieve oplossingen kunnen we het noaberschap nog beter benutten en een inclusieve samenleving creëren waarin mensen van alle leeftijden en achtergronden een fijne plek hebben om te wonen.

Jochem Essink
Themadirecteur Duurzaam Wonen Rabobank in Twente-Achterhoek

“In Twente en de Achterhoek zit noaberschap diep geworteld”

Aanleiding: stevige vergrijzing gaat hand in hand met grote uitdagingen

Steeds meer ouderen...

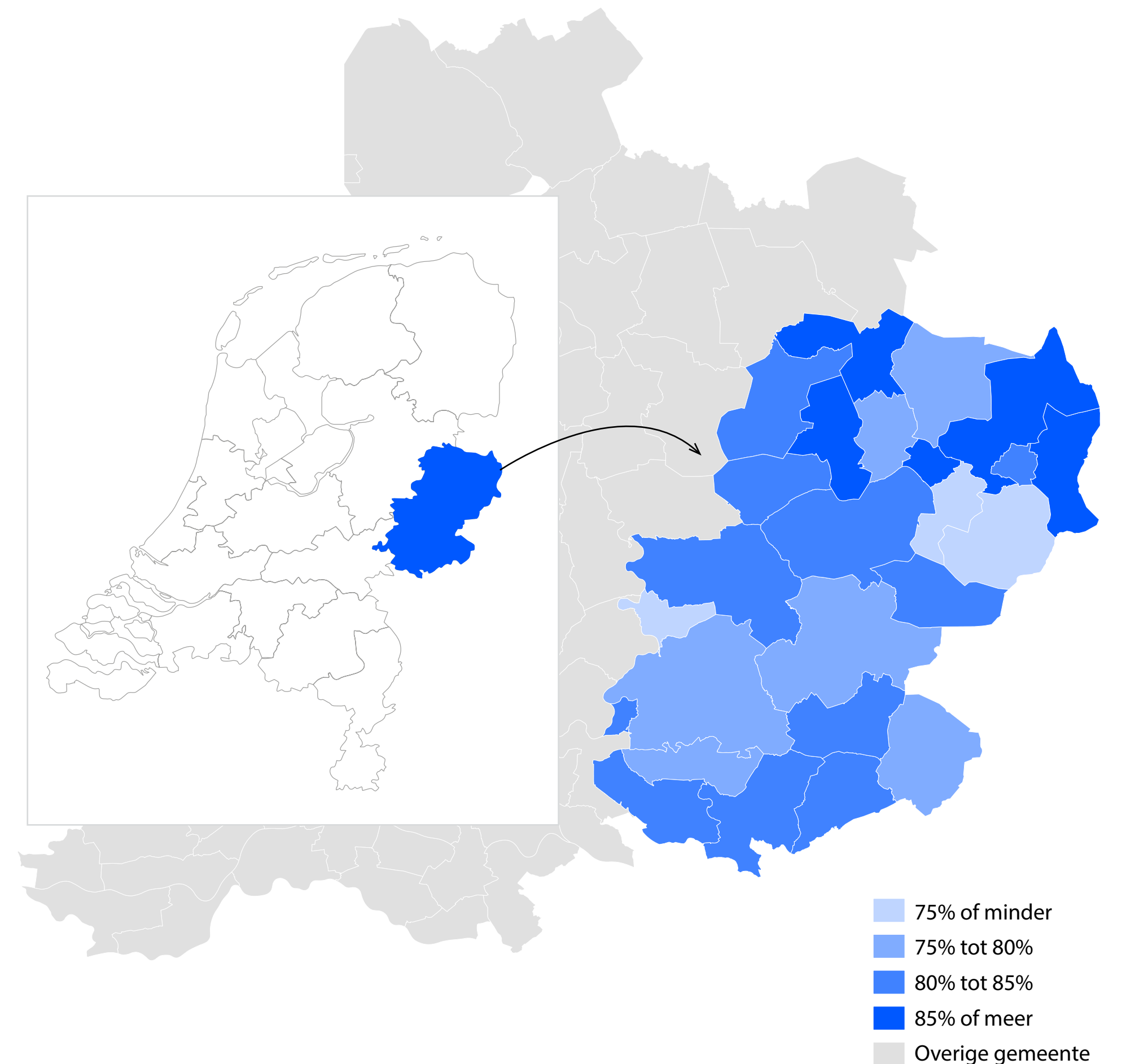
De bevolking in de Achterhoek en Twente vergrijsd in een rap tempo. Volgens prognoses van ABF Research wonen er in 2040 bijna 52.000 65-plus huishoudens meer dan in 2021. Vooral het aantal 75-plus huishoudens groeit hard. De Achterhoek blijft iets sterker vergrijsd dan Twente. In 2040 zal bijna een op de twee huishoudens een 65-plus huishouden zijn terwijl dat in Twente naar verwachting voor zo'n twee op de vijf geldt. De toenemende vergrijzing stelt Twente en de Achterhoek voor grote uitdagingen in het woon- en zorgdomein.

... maar minder mensen die kunnen 'zorgen'

Zo staan tegenover iedere 80-plusser steeds minder mensen in de werkzame leeftijd die zorg en ondersteuning kunnen bieden. Nu zijn dit er nog zo'n tien maar tegen 2040 zijn dit er circa vijf. Bovendien halveert ook het mantelzorgpotentieel. Waar in 2020 nog veertien potentiële mantelzorggevers (50- tot 75-jarigen) per 85-plusser beschikbaar waren, zullen dit er in 2040 nog geen zes zijn.

Veel ouderen wonen nog niet in een geschikt huis. Bijna zes op de tien ouderenshuishoudens in Twente en de Achterhoek woont in een huis dat (nog) niet specifiek geschikt is om er te blijven wonen als mobiliteitsproblemen de kop op steken. Dit zijn bijvoorbeeld eengezinshuizen en bovenwoningen. Veel van deze huizen kunnen wel geschikt worden gemaakt, bijvoorbeeld door een traplift te plaatsen of door het sanitair aan te passen. Met 80 procent scoren Twente en de Achterhoek beter dan sommige andere regio's, want landelijk is tenminste 72 procent van alle huizen aanpasbaar.

Figuur 1: Aandeel aanpasbare huizen naar gemeenten, 2016

Bron: Zorgopdekaart

Meer geschikte huizen en kleinschalige woonvormen nodig

De toenemende vergrijzing in combinatie met de voorziene demografische krimp betekent dat er de komende jaren minder behoefte is aan overige woningen. Van de 17.200 huizen die er tot 2040 moeten bijkomen in de Achterhoek en Twente, moet liefst 91 procent geschikt zijn voor ouderen, zo blijkt uit cijfers van ABF Research. Het gaat hier vooral om nultredenwoningen en geclusterde woonvormen. Deze kunnen worden gerealiseerd via nieuwbouw, door leegstaand (maatschappelijk) vastgoed te transformeren of door bestaande huizen aan te passen.

Daarnaast zijn er in 2040 ook zo'n 5.800 plekken meer nodig in zorginstellingen zoals verpleeghuizen dan in 2021. Het gaat vooral om plekken voor ouderen met bijvoorbeeld Alzheimer of dementie. Maar gelet op het Rijksbeleid komen er de komende jaren nauwelijks verpleeghuisplekken bij. Dit betekent concreet dat verpleegzorgplekken vooral buiten de muren van het traditionele verpleeghuis moeten worden gerealiseerd.

Ons onderzoek

De uitdagingen rondom toekomstbestendig wonen waren voor de regionale Rabobank Twente-Achterhoek aanleiding om partijen met een (vaak professionele) affiniteit met wonen of zorg bij elkaar te brengen. Gezamenlijk bogen veertig betrokkenen zich over de vraag welke kansen zij zien om samen toekomstbestendig wonen te versterken in Twente en de Achterhoek.

Na afloop van de dialoog hebben we de inbreng van alle betrokkenen geanalyseerd, waarbij we nadrukkelijk keken naar mogelijke verschillen tussen Twentse dialoogtafels en Achterhoekse dialoogtafels. Deze waren nagenoeg afwezig. In grote lijnen lijken de regio's "best op elkaar". Sommigen benadrukten vooral dat "Twente en de Achterhoek heel andere regio's zijn dan de rest van het land". En dat met name het verschil tussen stad en platteland relevant is voor de opgaven.

Op basis van onze trapsgewijze analyse (zie bijlage voor de methodiek) komen we tot zes, deels met elkaar samenhangende, opgaven voor de Achterhoek en Twente:

1.
Benut het potentieel van noaberschap

2.
Kom tot een brede visie op toekomstbestendig wonen in de regio

3.
Ga in verbinding aan de slag binnen brede coalities

4.
Realiseer meer passende woningen en woonconcepten

5.
Stimuleer een omslag in het denken over later

6.
Ga de zorg anders waarderen en integraal vormgeven

In het vervolg van deze publicatie werken we deze opgaven nader uit.

1. *Benut het potentieel van noaberschap*

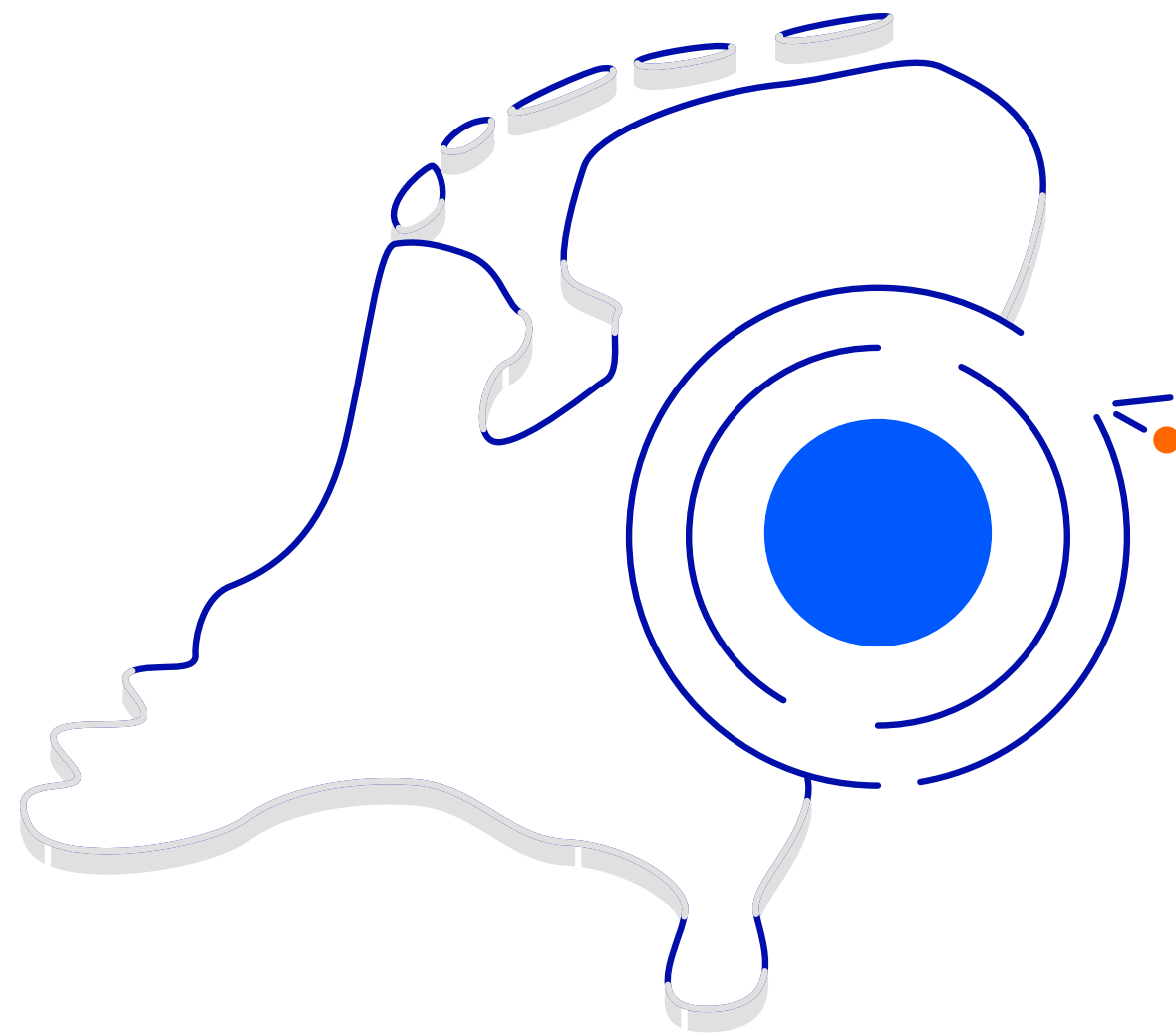
Noaberschap is een unieke, regionale kracht van de Achterhoek en Twente. Het biedt een stevig fundament om de uitdagingen van de toenemende vergrijzing het hoofd te bieden. Toch is het belangrijk om het noaberschap nog verder te verstevigen, om zo te komen tot een “Noaberschap 2.0”.

Noaberschap (Tweets, de spelling die we in deze publicatie aanhouden) of naoberschap (Achterhoeks) betekent dat buren en buurtgenoten (de ‘leefgemeenschap’) naar elkaar omkijken en voor elkaar klaarstaan. Het samen doen en samenleven zit diep verankerd in het zijn van de inwoners van deze regio’s. Toch stellen sommigen dat een zekere mate van individualisme de regio’s niet vreemd is. Met name in steden en in Twente zou dit het geval zijn. Mensen kennen elkaar wel, maar onderlinge hulp is geen vanzelfsprekendheid meer. Mensen zijn druk, werken vaak met zijn tweeën waardoor minder tijd overblijft om anderen te helpen.

Vanwege de toenemende vergrijzing en de druk op de zorg is het zaak deze ontwikkeling te keren. Noaberschap kan worden verstevigd door woonconcepten te bouwen waar leefgemeenschappen kunnen ontstaan en door mensen bewuster te laten worden van het toenemende belang van onderlinge zorg en hulp. Deze twee opgaven diepen we elders in deze publicatie verder uit.

2.

Kom tot een brede visie op toekomstbestendig wonen in de regio

In de regio is behoefte aan een brede visie op toekomstbestendig wonen. In die visie moet het bijvoorbeeld gaan over welke huizen erbij moeten komen en welke voorzieningen nodig zijn maar ook over de mate waarin iedereen een bijdrage kan leveren. Dus ook ouderen. Want zij brengen een bak aan kennis en ervaring mee. In de brede visie is specifiek aandacht nodig voor de uitdagingen op het platteland en in de kleinere kernen.

Volgens verschillende deelnemers ontbreekt het nu aan een visie op toekomstbestendig wonen. Dit is niet noodzakelijkerwijs iets typisch Twents of Achterhoeks. *“Ook in de verkiezingsprogramma’s van politieke partijen ontbreekt een toekomstvisie”*. Wat de regio, en specifiek de Achterhoek, wel anders maakt, is dat zij lange tijd heeft voorgesorteerd op bevolkingskrimp. Maar onder invloed van verhuizingen naar de regio vanuit andere delen van Nederland zit het aantal inwoners inmiddels in de lift. Dat vraagt om een andere manier van denken. *“We moeten de omslag maken van krimp-denken naar: er mag weer worden gegroeid.”*

Kansen coulisselandschap

Tijdens de dialoog weerklinkt het belang van een brede visie op toekomstbestendig wonen in de regio. Maar het blijft in het midden wie daarvoor aan de lat staat. Wel onderstrepen deelnemers het belang van speciale aandacht voor het platteland in die visie. *“We moeten ons coulisselandschap koesteren, maar veel boeren hebben geen opvolgers.”* En hoe zorg je er nu voor dat de reuring in de kleinere kernen behouden blijft? Dat is echt een punt van zorg. Er zijn weinig voorzieningen, huizen zijn relatief oud en weinig duurzaam maar tegelijkertijd niet betaalbaar voor jongvolwassenen. Verschillende deelnemers denken dat het bijbouwen van huizen in dorpen de levendigheid verbetert. *“Een straatje erbij per kern levert veel woningen op en dat komt ten goede aan de reuring in de kern.”*

3.

Ga in verbinding aan de slag binnen brede coalities

Vanuit die brede visie moeten partijen meer samenwerken. Daarbij is het belangrijk om ook ouderen te betrekken. Brede coalities vormen lijkt een haalbare opgave. Want het samenwerken zit in het DNA van de regio's door het noaberschap.

Volgens een groot aantal deelnemers aan de dialoog is de huidige manier van werken onhoudbaar. Partijen denken vanuit verschillende belangen en zijn meer met de eigen voortgang bezig dan het grotere plaatje en het gezamenlijke doel. Ook worden ouderen te weinig betrokken. Door versnipperde belangen en geldstromen wordt het soms ook ingewikkelder gemaakt dan nodig is, zo denken sommigen.

Samenwerken vanuit het gemeenschappelijke belang, mét ouderen

De opgaven van de toenemende vergrijzing zijn zo groot dat deze alleen in gezamenlijkheid kunnen worden aangepakt. Daarvoor zijn brede, integrale

coalities nodig waarin alle partijen samenkomen. In de Achterhoek zijn al thematafels, bijvoorbeeld voor wonen. Maar het is belangrijk om thema's te integreren en "iedereen aan tafel" te krijgen. Iedereen betekent écht iedereen. Dus ook ouderen, omdat dit zorgt voor draagvlak en kwaliteit.

De uitdaging is om ervoor te zorgen dat partijen met elkaar in verbinding en dialoog blijven. Er zit veel kennis en ervaring bij alle verschillende partijen. Door die kennis op een laagdrempelige manier bij elkaar te brengen, kunnen partijen van elkaar leren waardoor zij niet steeds "zelf opnieuw het wiel moeten uitvinden".

Lef en creativiteit

Werken vanuit brede coalities behelst een omslag. Het vraagt van belanghebbenden om niet meteen zelf aan de slag te gaan, maar om eerst met anderen af te stemmen hoe het gezamenlijke doel kan worden bereikt. Dan krijg je veel meer voor elkaar. "We moeten eerder samen aan tafel gaan zitten. Iedereen wil hetzelfde maar neemt een andere afslag en daardoor duurt het zo lang."

Dingen in beweging krijgen, vraagt ook om loslaten, lef tonen én doen. "We praten veel in dit land, maar we moeten het gewoon gaan doen." Ook is meer creativiteit nodig. "We hebben ruimte nodig om creatiever om te gaan met bepaalde regels."

Andere mindset gemeenten en banken

Binnen die brede coalities hebben alle partijen een rol te pakken. Gemeenten krijgen een belangrijke taak toegedicht. Maar zij beseffen zich nog onvoldoende wat er van hen wordt verwacht op het terrein van toekomstbestendig wonen. Zij zijn volgens deelnemers vaak met andere zaken bezig en zitten ook lang niet altijd aan tafel. Dit moet veranderen. "We moeten anders gaan denken hoe we als gemeente gaan functioneren." Praktisch gezien is ook meer gemeentelijke capaciteit nodig en hulp van buitenaf.

Deelnemers vinden het positief dat Rabobank partijen bij elkaar brengt en verbindt. Maar daarnaast zou Rabobank, net als andere banken, vaker haar nek moeten uitsteken bij financieringsaanvragen voor bijvoorbeeld nieuwbouwprojecten die een collectief – een groep van toekomstige bewoners – in gezamenlijkheid ontwikkelt (Collectief Particulier Opdrachtgeverschap). Soms is dat lastig vanwege bezwaren van de toezichthouder. Maar tegelijkertijd hebben banken ook een maatschappelijke rol te vervullen. En "ja, er zijn regels, maar daarbinnen kun je ook lef tonen".

4. *Realiseer meer passende woningen en woonconcepten*

Toekomstbestendig wonen vraagt om meer geschikte huizen en woonconcepten, ook om tot sterkere buurten te komen waar mensen naar elkaar omkijken en voor elkaar zorgen. Dit verlicht de druk op de formele zorg waardoor met minder zorgpersoneel toch zorg kan worden geleverd. Minder regelgeving met meer ruimte voor creativiteit kan helpen om de ontwikkeling van geschikte woningen te stimuleren.

Het ontbreekt in de regio aan geschikte huizen voor ouderen die ook nog eens betaalbaar zijn. Ook in nieuwbouwprojecten zijn *“ouderen een vergeten doelgroep”*. Dit laatste wijten deelnemers deels aan de houding van ontwikkelaars. Deze zouden *“koudwatervrees hebben”* en zich te veel richten op de behoeften van nu en op het bouwen van eengezinshuizen. *“Ze bouwen wat voor iedereen geschikt is: drie slaapkamers en een zolder. Rijteswoningen en twee-onder-een-kap leveren simpelweg meer op.”*

Ook het woningbouwbeleid speelt volgens sommigen een rol. Er wordt voornamelijk gebouwd voor jongvolwassenen om zo *‘high-potentials’* vast te houden. Binnen woningbouwprojecten wordt voorts gestreefd naar het bijbouwen van vooral betaalbare huur- en koophuizen. Dit belemmert. Temeer omdat het door de hoge bouwkosten nog lastiger is geworden goedkopere huizen te realiseren. Diverse deelnemers, met name aan de Achterhoekse tafels, wijzen ook op belemmerende regelgeving, wat onder meer de ontwikkeling van hofjes in de weg zit. *“Tussen droom en werkelijkheid staan wetten en praktische bezwaren.”*

Een passend huis in iedere levensfase

Tijdens de dialoog is ook veel gesproken over het type huizen en woonconcepten die erbij moeten komen. Zo is het volgens sommigen belangrijk dat er huizen worden bijgebouwd die weliswaar fysiek aanpasbaar zijn maar die geen typische senior-uitstraling hebben, zodat ze ook aantrekkelijk zijn voor starters.

Anderen benadrukken het belang van de ontwikkeling van huizen en woonconcepten met een sterke sociale functie, bijvoorbeeld mantelzorgwoningen en kleinschalige woonconcepten zoals moderne hofjes. In hofjes komen mensen gemakkelijker met anderen in contact dan in gestapelde woonvormen, zo stelt een van de deelnemers. Hofjes dienen een afspiegeling te zijn van de samenleving waarbinnen jong en oud samenkomen. Menging is niet alleen belangrijk in het kader van noaberschap maar ook omdat senioren niet willen worden gestigmatiseerd als oud. *“Gemengde hofjes waar gezinnen en ouderen samenwonen werkt beter, ook qua verkoopbaarheid.”*

Aanbod creëren op grond, boerenerven en in leegstaande gebouwen...

Deelnemers zien verschillende kansen voor de ontwikkeling van geschikte huizen en woonconcepten. Dit kan op nieuwe plekken (via nieuwbouw) maar ook in leegstaande gebouwen (via transformatie) en op erven van boerderijen.

In tegenstelling tot in het westen van het land is er in de Achterhoek geen gebrek aan grond voor woningbouw. Aan de Twentse tafels zijn de meningen wat meer verdeeld. Wel zien deelnemers zowel in de Achterhoek als in Twente kansen om vastgoed dat leeg komt te staan een nieuwe (zorg)bestemming te geven. Ook kan de ruimte op en rondom boerderijen beter worden benut door er mantelzorgunits te plaatsen of om er hofjes te creëren.

... met minder regels en meer standaardisatie

Om de ontwikkeling van toekomstbestendige huizen te stimuleren, is minder regelgeving en meer ruimte voor creativiteit binnen wet- en regelgeving nodig. Sommigen zoeken de oplossing ook in standaardisatie. Dit verlaagt de bouwkosten en komt de betaalbaarheid ten goede. Over flexwoningen zijn de meningen verdeeld. Dit lijkt samen te hangen met de veronderstelde lagere kwaliteit. *“Wij zijn geen regio voor containerwoningen.”*

Om het financiële plaatje van woningbouwprojecten rond te krijgen, is bovendien een andere, creatievere houding van banken gewenst. Een ander vraagt zich af of het mogelijk is dat ook andere ‘baathebbers’ een financiële duit in het zakje gaan doen. Sommige belanghebbenden betalen namelijk niet mee aan de ontwikkeling van geschikte woningen, terwijl ze er wel baat bij hebben, zoals zorgverzekeraars. *“Zorgzame gemeenten leveren geld op, want ze hebben minder zorgkosten. Maar reken het maar eens uit.”*

Nabijheid tot voorzieningen minder belangrijk dan vroeger

Toekomstbestendig wonen heeft niet alleen betrekking op woningen maar ook op de directe woonomgeving. De nabijheid tot voorzieningen zoals een supermarkt is gaandeweg minder belangrijk geworden. Die boodschappen kunnen immers gewoon aan huis worden bezorgd en die afspraak met de huisarts kan soms digitaal plaatsvinden. Desalniettemin is het wel belangrijk dat ouderen niet op al te grote afstand van bijvoorbeeld de thuiszorg en wijkverpleging wonen, ook om de reistijd van het zorgpersoneel te verminderen.

5. Stimuleer een omslag in het denken over later

Toekomstbestendig wonen vraagt om een bewustwordingsproces bij oud én jong. Bewustwording helpt om mensen tijdig in beweging te krijgen, bijvoorbeeld in de stap naar een geschiktere woning. Dit proces kan worden aangezwengeld met bewustwordingscampagnes en informatiemarkten. Deze moeten positief van toon zijn zodat ouderen niet het gevoel krijgen 'oud' te zijn.

Verskillende deelnemers stellen dat ouderen onvoldoende bezig zijn met 'morgen'. Zo leunen zij te veel op de gedachte dat zorg gegarandeerd is omdat zij altijd premies hebben betaald. Maar dat is niet langer vanzelfsprekend door de toenemende druk op de formele zorg. Ook staan ouderen onvoldoende stil bij de vraag of hun (soms grote eengezins)woning wel geschikt is om oud in te worden. *"Als je mensen vraagt: woon je goed? Dan zegt iedereen: ik woon prima. En over vijf jaar? Ja, dat zie ik dan wel weer."*

Informer en praten met oud én jong

Er is een bewustwordingsproces nodig onder ouderen én jongeren. Ouderen moeten gaan beseffen dat oud worden in een passende woning voorzien van zorg geen vanzelfsprekendheid is en dat zij zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen toekomst. *"We moeten af van het idee*

dat de overheid wel voor ons zorgt. We moeten het zelf gaan regelen." Het bewustwordingsproces stopt niet bij ouderen. Want: *"De gehele samenleving moet ervan bewust worden dat we het samen moeten gaan doen"*.

Het bewustwordingsproces kan worden aangezwengeld via bewustwordingscampagnes en bijvoorbeeld informatiemarkten. Voorbeelden en ervaringen van andere ouderen kunnen hierbij inspireren en enthousiasmeren. *"Toen vrienden hoorden dat we ons huis gingen verbouwen om daar oud in te kunnen worden, gingen zij nadenken: misschien moeten wij ook wat."* Zo'n campagne moet niet een eenmalig iets zijn; je moet ouderen blijven informeren. En wel het liefst op een positieve manier. *"Niemand wil zorgbehoevend zijn, dus het is belangrijk welke woorden je kiest."*

Verhuizingen stimuleren bevordert ook de doorstroming

Bewustwording helpt om ouderen te stimuleren tijdig te verhuizen naar een geschikte woning. Ouderen verhuizen niet vanzelf, zo is de toon van de dialoog. Soms ervaren zij een financiële drempel. Het is daarom belangrijk ouderen te laten inzien dat een verhuizing veel kan opleveren qua comfort, faciliteiten en bijvoorbeeld een lagere energierekening, aldus een van de deelnemers. Sommigen zien hier een rol weggelegd voor wooncoaches. Op het moment dat ouderen erin slagen te verhuizen naar een toekomstbestendige woning, dan helpt dit ook andere woningzoekenden. Want "een deel van hen laat een eengezinswoning achter bij een verhuizing naar een complex van geclusterde huizen nabij zorgcentra".

6. *Ga de zorg anders waarderen en integraal vormgeven*

Vanwege de personeelstekorten in de zorg staan Twente en de Achterhoek voor de uitdaging om het zorgdraagvlak te verbreden: er zijn meer vrijwilligers en mantelzorgers nodig voor 'sociale zorg'. Binnen de formele zorg moet vooral efficiënter worden gewerkt met meer oog voor preventie. Belangrijke pijlers hiervoor zijn het woonsysteem en technologie.

Op een andere manier zorgen, met meer aandacht voor preventie

Twente en de Achterhoek staan voor de opgave om de zorg op een andere manier vorm te geven. Een belangrijk thema is het verhogen van de efficiëntie.

Dit vereist volgens sommigen dat zorgbehoevende ouderen dichter bij elkaar komen te wonen: in een groot huis of in een groot complex. *“Vanwege personeelskrapte is meer grootschaligheid nodig, maar dat is in Nederland schoppen tegen de kerk.”* Daarnaast moet er een omslag komen naar een zorgsysteem waar welzijn en preventie voorop staan, om zo ziekten en zorgvraag te voorkomen. *“Nu is het systeem gericht op het vergoeden van ziekten. Maar eigenlijk wil je juist ziekten voorkomen.”*

Verbreden van zorgdraagvlak

Verder is het zaak het zorgdraagvlak te verbreden. De formele zorg is veel tijd kwijt aan welzijn. Maar “sociale zorg” is bij uitstek iets wat familie en vrijwilligers kunnen doen, zodat zorgmedewerkers worden ontlast. En *“hoe beter welzijn is neergezet, hoe minder zorg nodig is”*.

Vandaag de dag zijn vrijwilligerswerk en mantelzorg geen vanzelfsprekendheid. Soms komt dit doordat mensen geen zin hebben in verplichtingen maar soms is het ook een kwestie van onbekendheid. *“Ik wist niet wat de mogelijkheden zijn om te mantelzorgen. Ik heb nooit een gesprek gehad over alle mogelijkheden.”* Dat gesprek moet wel gaan plaatsvinden: informeer, begeleid en motiveer mensen om een steentje bij te dragen. Naast informeren kan ook maatschappelijke waardering helpen. Het moet gaan om *“hoeveel hulp geef jij in plaats van wat verdien ik”*.

Benut de potentie van technologie

De inzet van verscheidene technologieën kan de formele zorg verder ontlasten. Verschillende deelnemers wijzen in dit kader op de potentie van digitale zorg, robotisering, domotica en kunstmatige intelligentie. Technologie kan de druk op de formele zorg verlichten. En dit kan ervoor zorgen dat zorgverleners ook zelf meer tijd overhouden voor welzijn. *“Een robot kan helpen bij het aankleden en douchen zodat vrijgemaakte mensenhanden en uren kunnen worden ingezet voor sociale aspecten zoals een kopje koffie drinken.”*

Door kunstmatige intelligentie en technologie persoonlijker te maken, stimuleer je de zelfredzaamheid van ouderen, wat bijdraagt aan vitaliteit. *“Mensen die dementerend zijn, kunnen op een tablet geheugensteuntjes zien, bijvoorbeeld dat het tijd is om te eten of om medicijnen in te nemen of om te bewegen.”* Ook even videobellen aan het begin van de dag kan waardevol zijn, *“zo begin je de dag niet in eenzaamheid”*.

Besluit

De opgaven van toekomstbestendig wonen overstijgen het wonen. *“De stenen zijn belangrijk, maar de samenhang met aandacht voor elkaar is het belangrijkste.”* Een belangrijk inzicht voor de dialoogdeelnemers was dat partijen echt samen aan de slag moeten, voorbij het eigen belang. Positief is dat er een grote bereidheid lijkt tot verandering en samenwerking. Bovendien is er optimisme over de slagingskansen van samenwerken. *“We kunnen het in beweging zetten.”* En ook: *“Ik heb nog geen dingen gehoord waar we elkaar niet in vinden”.*

Deelnemers aan de dialoog denken bovendien dat de regionale ‘assets’ een handje kunnen helpen bij de aanpak van de opgaven die gepaard gaan met de toenemende vergrijzing. Het gaat hier deels om de ‘software’: het noaberschap. Deze diepgewortelde cultuur is belangrijk nu de zorg en de hulp voor ouderen veel meer verschuiven naar het eigen sociale netwerk. Ook kan het professionele partijen helpen om daadwerkelijk in die brede coalities aan de slag te gaan, zo denken sommigen. Tegelijkertijd gaat het ook om de ‘hardware’. Anders dan in het westen van het land, is er meer grond beschikbaar voor het bouwen van voor ouderen geschikte huizen en woonconcepten. En ook dat is een positieve constatering.

“De stenen zijn belangrijk, maar de samenhang met aandacht voor elkaar is het belangrijkste.”

Bijlage:

Waarderend onderzoek om te verbinden, te dromen en te realiseren

Op 31 oktober 2023 hielden Rabobank Twente-Achterhoek en het Dialoog Expertisecentrum van RaboResearch een dialoogsessie over toekomstbestendig wonen in de twee regio's. Er namen veertig regionale betrokkenen met een professionele affiniteit met wonen en/of zorg deel aan de sessie.

Deze betrokkenen gingen in groepjes uiteen om via een gestructureerde dialoog (volgens de Appreciative Inquiry-methode) te verkennen welke kansen zij zien om toekomstbestendig wonen in de regio samen te versterken. Er waren in totaal vijf gesprekstafels, waarvan drie tafels met betrokkenen uit Twente en twee tafels waar vooral betrokkenen uit de Achterhoek aanschoven. De dialoog viel uiteen in vijf fasen:

1. Na een korte kennismaking deelden de deelnemers hun eerste associatie bij de centrale vraagstelling *'Welke kansen zien we om toekomstbestendig wonen in deze regio's samen verder te versterken?'*
2. In de tweede fase stonden de persoonlijke ervaringen centraal. Het ging over successen maar ook over wat (nog) beter kan.
3. In de derde fase vroegen we de deelnemers naar hun toekomstbeeld:
Hoe ziet toekomstbestendig wonen er in 2030 idealiter uit in Twente en de Achterhoek?
4. De vierde fase stond in het teken van het realiseren van het ideaalbeeld:
Wat en wie is er nodig om het toekomstbeeld te verwezenlijken?
5. In de afsluitende fase ging de dialoog weer naar het hier en nu:
Welke stappen kunnen al worden gezet om dichterbij het ideaalbeeld te komen?

De bijdragen van individuele deelnemers zijn geanonimiseerd vastgelegd in een verslag. De gespreksverslagen zijn vervolgens geanalyseerd. Eerst is iedere bijdrage samengevat met een kernachtig label. Vervolgens zijn alle labels samengebracht en de onderlinge relaties en verbanden tussen de labels in kaart gebracht. Tot slot is ook gekeken naar mogelijke verschillen tussen Twente en de Achterhoek. Op basis van deze trapsgewijze analyse zien wij zes – deels met elkaar samenhangende – opgaven om toekomstbestendig wonen te versterken in de regio's. Deze zes opgaven zijn onze eigen vertaling van wat de deelnemers tijdens de dialoog hebben ingebracht.

The image features a solid blue background with three large, overlapping white circles. The circles are arranged in a way that they overlap each other, creating a central area where all three intersect. The circles are positioned roughly in the upper half of the frame, with one on the left, one on the right, and one in the center overlapping both.

Rabobank